אין בין המודר פרק רביעי נדרים לח.

רש"י ר"ן

(א) זאת דהמצוה [2] ידרוך דהדורך [3] חמש דפאת נגב אם [4] דכי גואל הלין כתבן ולא קריין [5] אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין [5] ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר [6] פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא אמר רבי יוסי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר [7] כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך [8] משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר [8] טוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא [9] ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי צוה ואני לכם [10] ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי אותי צוה ואני לכם [11] ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא [12] אמר ר' יוחנן [א] אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב [12] ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר [13] משה רבינו פרסו וכתיב [13] עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב [14] ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא [15] הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל [16] דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר [15] ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב [16] והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן כל הנביאים עשירים היו מגלן ממשה ומשמואל מעמוס ומיונה משה דכתיב [17] לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב [18] הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא [19] ותשובתו הרמתה כי שם ביתו [19] ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב [20] ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמוס דכתיב [21] ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב [22] ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר [23] ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני'** [ב] זן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להו שהטהורה נפשה לשמי וגופה שלו וטמאה נפשה

ואם דהמצוה. כתיב בירמיה [6]: **ידרוך דהדורך.** כתיב (ג) וקרא לא גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין: **דכי גואל אם.** כרות: **חמש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש ליה: **ללמד אתכם.** אלמא הקב"ה לוה ליתנה לישראל: **כתבו לכם.** אלמא שניתנה נמי להן לישראל: **למען תהיה לי לעד.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל נמי ניתנה: **פלפולא בעלמא.** להגין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה ויגיע בה טובת עין ונתנה לישראל: **פירסו.** מכלל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** שלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין שלש.** ואפי' הכי שיבין: **ותחסרהו מעט.** חז היא אחת שאותה אחת היה הקב"ה יתירה עליו: **אי בלא אגרא.** מאי רבותיה: **לאפוקי ממאן דשקל בלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה ממונו של מכירו בלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גזלין מינהו: **דלמא.** האי דלא שקיל אפי' באגרא לאו משום עושר דלמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משאות ולהכי לא הוה צריך: **אלא מהכא.** שמעינן דעשיר היה מפסל לך: **כיתו עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחו אפי' בשכר הא כתיב בעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו אלא היה שוכר לא נאנסו ולא כרלון: **מתני' זן את אשתו ואת בניו.** שהמודר חייב במזונותן כיון דלאו לפטומי עניין ודי להן במאי שהוא מפרנסן לאו הנאה מרובה עניך ליה: **ולא יזון את בהמתו כו'.** הואיל ולפטומי עניין עניך ליה הנאה מרובה: **נפשה לשמים וגופה שלו.** לאמילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה:

נפשה

ואם דהמצוה. כנקבר וחתמנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים שלנו: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ידרוך שני כתיב ולא קרי: **חמש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (והנה) [ואלה] מדותיה וגו' חמש חמש מאות ואלפים חמש שני כתיב ולא קרי: **אם דכי גואל.** כרות ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי הלי אם כתיב ולא קרי. וכמסרה חשיב כל הני וטפי עלייהו אחריני מיהו לא חשיב [ו] **את דהמצוה** אלא [ח] **את דהנפש** דכתיב בירמיהו [ט] גבי לדקיה מי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת: **מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא.** אלמא דהשם צוהו ללמד את ישראל. ומפרקינן ואני לכם וקרא ה"ק ואותי צוה ה' בעת ההיא ואני נתתי את לבי ללמד חוקים ומשפטים: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ואי שירה לבדה קאמר מאי קהלותא אימא: **פילפולא בעלמא.** נתן לו למשה והוא הגה בו טובת עין לישראל: **וכתיב עשר אמות ארך הקרש.** אלמא משה גבוה עשר אמות היה וכיון שהיה גדול כל כך משמע גבור היה: **אריך וקטין.** אריך בקומה וקטין בכח: **חוץ מאחים.** ידיעת הש"י על אמיתתו דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים: **לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא.** וכי משמע היה שלא נטל בלא שכר: **אלא אפילו באגרא.** שלא היה נהנה משל אחרים: **אפילו ברלון.** דזימנין ממלגו משוס כסופא ולא ניחא להו: **מתני' זן את אשתו ואת בניו.** אפי' כרכנן [ז] אתיא דכתובת מזונה עסקינן ולא כתובת פרעון של בעל שחייב במזונותיהם ואע"ג דהמודר מתהני אשיו צריך לתת להם מזונות היינו הנאה דממילא היא: **ולא יזון את בהמתו כין טמאה כין טהורה.** דמהנהו הוא ממש מפני שמעלה בדמים: **ר' אליעזר אומר זן את הטמאה.** כדמפרש ואזיל שכיון שאין בה למודר הנאת אכילה אינו נהנה במזונותיו של מדיר: **ונופה שלו.** לאכילה. הלכך אי

ואם דהמצוה. כתיב בירמיה [6]: **ידרוך דהדורך.** כתיב (ג) וקרא לא גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין: **דכי גואל אם.** כרות: **חמש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש ליה: **ללמד אתכם.** אלמא הקב"ה לוה ליתנה לישראל: **כתבו לכם.** אלמא שניתנה נמי להן לישראל: **למען תהיה לי לעד.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל נמי ניתנה: **פלפולא בעלמא.** להגין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה ויגיע בה טובת עין ונתנה לישראל: **פירסו.** מכלל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** שלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין שלש.** ואפי' הכי שיבין: **ותחסרהו מעט.** חז היא אחת שאותה אחת היה הקב"ה יתירה עליו: **אי בלא אגרא.** מאי רבותיה: **לאפוקי ממאן דשקל בלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה ממונו של מכירו בלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גזלין מינהו: **דלמא.** האי דלא שקיל אפי' באגרא לאו משום עושר דלמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משאות ולהכי לא הוה צריך: **אלא מהכא.** שמעינן דעשיר היה מפסל לך: **כיתו עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחו אפי' בשכר הא כתיב בעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו אלא היה שוכר לא נאנסו ולא כרלון: **מתני' זן את אשתו ואת בניו.** שהמודר חייב במזונותן כיון דלאו לפטומי עניין ודי להן במאי שהוא מפרנסן לאו הנאה מרובה עניך ליה: **ולא יזון את בהמתו כו'.** הואיל ולפטומי עניין עניך ליה הנאה מרובה: **נפשה לשמים וגופה שלו.** לאמילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה:

נפשה

(א) זאת דהמצוה [2] ידרוך דהדורך [3] חמש דפאת נגב אם [4] דכי גואל הלין כתבן ולא קריין [5] אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין [5] ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר [6] פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא אמר רבי יוסי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר [7] כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך [8] משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר [8] טוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא [9] ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי צוה ואני לכם [10] ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי אותי צוה ואני לכם [11] ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא [12] אמר ר' יוחנן [א] אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב [12] ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר [13] משה רבינו פרסו וכתיב [13] עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב [14] ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא [15] הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל [16] דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר [15] ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב [16] והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן כל הנביאים עשירים היו מגלן ממשה ומשמואל מעמוס ומיונה משה דכתיב [17] לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב [18] הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא [19] ותשובתו הרמתה כי שם ביתו [19] ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב [20] ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמוס דכתיב [21] ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב [22] ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר [23] ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני'** [ב] זן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להו שהטהורה נפשה לשמי וגופה שלו וטמאה נפשה

מסורת הש"ס

(א) קידושין ל., כ) שבת לב. [ע"פ ומלוה ליעבז], ג) (כתובות מד.), ד) [כ"ל יד.], ה) כ"ה כת: ע"פ, ו) כרכות י: ע"פ, ז) [כ"ל זאת], ח) [כ"ל אתם], ט) [פי' לא פסוק נח ע"פ היטב], י) [ולפיל נג: דפליגי על חנן], כ) כ"ל שאומרים, ל) שיך נע"ב.

תורה אור השלם

1. וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה יי אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: דברים ו א
2. אל ידרך הדרך קשתו ואל יתיצב בסריון ואל תחמלו אל בחריה החרימו כל צבאה: ירמיהו נא ג
3. ואלה מדותיה פאת צפון חמש מאות וארבעת אלפים ופאת נגב חמש מאות וארבעת אלפים ומפאת קדים חמש מאות וארבעת אלפים ופאת ימה חמש מאות וארבעת אלפים: יחזקאל מח טז
4. ועתה כי אמנם כי גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני: רות ג יב
5. ויאמר יי אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל יי: שמות יט ט
6. ויאמר יי אל משה פסל לך שני לחת אבנים כראשנים וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת: שמות לד א
7. ויאמר יי אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל: שמות לד כז
8. טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל: משלי כב ט
9. ואתי צוה יי בעת ההוא ללמד אתכם חקים ומשפטים לעשתכם אתם בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: דברים ד יד
10. ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יי אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה: דברים ד ה
11. ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל: דברים לא יט
12. ויפרש את האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה כאשר צוה יי את משה: שמות מ יט
13. עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: שמות לו ט
14. ואתחש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם: דברים ט יז
15. ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו: תהלים ח ו
16. והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: במדבר יב ג
17. ויחר למשה מאד ויאמר אל יי אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם: במדבר טז טו
18. הנני ענו בי נגד יי ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם: שמואל א יב ג
19. ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח ליי: שמואל א ז יז
20. ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה: שמואל א יב ד
21. ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים: עמוס ז יד
22. ויקם יונה לברח תרשישה מלפני יי וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יי: יונה א ג
23. ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים: שמות לא יח

עין משפט נר מצוה

לג א מי' ס"ז מהלי' שחיטה הלכה ה'. לד ב מי' פ"ז מהל' נדרים הל' ד' סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכא ס"ג.

הגהות הב"ח

(ה) גם' מתנן שלך ומשנה: (ב) רש"י ד"ה זאת דהמצוה: (ג) ר"ה ידרוך כו' כתיב תרתי קראי ולא קרי' לה ידרוך שני דמתנן: (ד) ר"ה פירסו כו' דגבור היה: (ה) ר"ה לאפוקי וכו' כ"ע נמי לאו גזלנין מינהו:

הגהות הגר"א

[א] גם' זאת דהמצוה. דמתחל וכ"כ אם דהנפש ובפסריטו עוד ג' אם דלמעלן (ס"ב י"ג). אם דמקוה (סס ט"ו). אם דמאבר (ירמיה ל"ט). וכ"ה במ"ס פ"ו ה"ט):

הגהות מהר"י לנדא

(ח) רש"י ד"ה זאת דהמצוה. כתיב בירמיה. ל"ל את דהנפש כתיב בירמיה (ל"מ ט"ו) ועי' בפי' הר"ש ד"ה אם דכי גואל:

פירוש הרא"ש

אם לא לך שלך יהא. ואל פנקריטון היו: **טוב** עין הוא יבורך. זה משה דכתיב כי כי טוב הוא כי מתן מלחמו לדל אין לתם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ושתו יין אלא יכולל שנאמר וידל יכולל עד מאד: **למען** תהיה לי השירה הזאת לעד. יאם לא ניתן לכם תורה אלא זו השירה על מה תעיד: **פלפולא בעלמא.** הכנה וחריפות והיינו המתן שלך כי כל החכמה והשכל למודים בכתב החורה בלוחות האותיות: **אין** הקב"ה משרה שכינתו. בקניניות: **דאריך** וקטין. אריך בקומה וקטין בכח תיתה אמאי לא יליף מקרשים דכתיב ויסם את המשכן (ל"ל קרשיו שמות מן) חכמים שקרי בינה ונתנו לו למשה חוץ מאחד. דכתיב מוזקק שבעתים: **משום** דעניו הוה. ומנכא תפילות היה שלא להטריח עליהם ולא יצאיהנו. משמע אפילו מדלוגו: ויתן שברה. משמע של כל הספינה: **מתני' זן את אשתו ואת בניו אע"פ** שחייב במזונותיהן. חייב דאלמא במזונותיהן.

מוסף רש"י

פסולתן שלך. הרלמה מחלב פנקריטון מתון אהלו ואמר לו הפסולת. יהיה שלך. **משם נתפשר** משה הרבה (שמות לד א). **וקטין.** דק (שבת קלד. ועוד). **חמשים שערי בינה.** כיפיה דהלה קרא (אמרות ה' אמרות טהורות וגו') מזוקק שבעתים. שבע שבעיות. וכם חמשים תפר אחת שנפסרו למשה. למדנו שחמשים נברלו. שהרי מעט נחסר מאלהים (דיה כא.). **שנאמר ותחסרהו וגו'.** כמזמור מה אנוש כי תזכרנו (שם). **כי שם ביתו.** לעיל מניה כתיב והיה מדי שנה בשנה ונסב בית אל והמצפה ושפט את ישראל, ומתיר ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, ולא אלא מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי, שכל מקום שהיה הולך שם היה נוטה כלי תשמישו בית עמו ואהלו מניחו. **שלא** לנטות מן אחרים (ברכות י:).

תוספות

זאת דהמצוה. פרשה ותחתן ואינו כך בשום חומש: **ידרוך הדורך.** בירמיה: **צדקתך כהרדי אל.** ולא קרי כהרלי אל לדקתך ויש הוריו מוקדקתך ז) שאמר אנחנו ולדקתך: [אותי צוה]. הכי אמר משה לישראל אותי צוה ואתי לנסה: **למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל.** ואי בשירה לחוד מאי עדות איכא: **אלא אפילא בעלמא.** שיעת מריבות והבינה ממסר למשה רבינו ובטב טוטם עין ואמר משה כו': [ובתיב עשר אמות ארוך הקרש]. אלמא אריך היה וכיון דהיה אריך וגבור היה: עכיין ג'. והוליך לאמנון בקרקע בכח גדול: **אי בלא אגרא.** מי הוא דשקיל בלא אגרא ומאי רבותא אלא אפילו באגרא לא שקיל דעשיר היה: **דלמא** משום דעני היה. ולא היה רוצה לנטול מהם: **ביתו עמו.** כלי תשמישו עמו ואינו נהנה משל אחרים: **דאילו** בשאר כתיב **לא** חמור אחד מהם נשאתי. נעל כרחייהו מכלל דנרלון שכרה ומאן לא היו רוצים ונוטים לקרב מלהשכיר ואילו בשמואל כתיב לא רוצתי משמע לא

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רפז סעיף ג:
לו ב ג מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סימן רכג סעיף א:
לז ד ה מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סימן רפז סעיף ב: ו [מיי' שם הל' ד] טוש"ע שם:
לח ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד:

פירוש הרא"ש

הרי מוסר לו שפחה לשמשו. קא מלקא דעתך בקנינה לו בגדרה לחיי שכיחו למוסרה וגם מעשה ידיה שלו: גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו. תש"פ שאינו נהנה מהם כל שכן שמותר לזון את כתו אם ישיאנה לו: בבתו בוגרת ומדעתה. ופש"פ שמשיאה עצה ואינה עוכרת על דעתו שרי: המדיר את בנו לת"ת. הדיר שלא יהנה ממלאכתו ומשמושו כדי שיהא פנוי לת"ת אלו מלאכות קטנות מותר לקבל ממנו כי אינן מבטלות אותו כ"כ מת"ת וי"מ שהדירו אביו שלא יהנה ממנו לפי שלא היה רולה ללמוד מותר ליהנות מן האב כדברים קטנים הללו: בום של בית האב. ברגילין לשתות שם כדאמרינן (פסחים קי. כתובות ח:) עברה סיפות בכית האבל ואם האבל מודר אימנו הנאה מותר להולין שמה יין דמלוה קצביד ולא מצי ליה הנאה כל כך לאבל כי מרובים השותים: בום של בית הארחין. מים חמין כדאמר בפ' כירה (שבת מח.) רחץ ולא שתה מים חמין דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים והנאה מועטת היא: עברו ושפחותיו לפנחרותא עבדין. למרלאת הענן לכבוד ולעמוד לפניו לשמשו ואינו תושש בפטומן:

לי מפטם לה מהני ליה: **והטמאה נפשה וגופה לשמים.** שאין לו בה היתר אכילה ונמלא שאינו נהנה בפטומה: **שאם ירצה הרי זה מוכרה לעובדי כוכבים.** שאוכלין אותה וכשהיא מפוטמת ליקחין אותה ביותר או מאכילה לכלבים ונמלא נהנה בפטומה וכבוי בשרה.

וי"ל דר"ת לא שרי בטמאה אלא לזונה מזונות יתרים כדי לפטמה משום דס"ל דכיון דאינה עומדת לאכילה אלא למלאכה אינן נהנין בעליה בפטומה דאדרבה מפנקא טפי ולא עבדא שפיר אבל במזונות הצריכין לכדי חייה לא שרי ר' אליעזר דבכי האי גוונא ודאי מהנהו. ומשום דת"ק פסיק ותני ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה דמשמע דבכולהו גווני דמתסר בטהורה מתסר נמי בטמאה מהדר ליה רבי אליעזר לא כי אלא מיכא גוונא דזן את הטמאה אע"פ שאינו זן את הטהורה ונהי דמנא מסתם לישניה סתיך ליה אמאי דאמרו לו ודקמהדר להו ר"ת דמשקלא וטריא דידהו מוכח דר"ת לא שרי בטמאה אלא במזונות יתרים כדי לפטמה ולא בכדי חייה. ורליתי להרשב"א שכתב בהפך ולא נתחווהו דבריו: **גמ' הרי מוסר לו שפחה לשמשו.** דקס"ד דבכתו נערה עסקינן: **אלא בשנכסי האן אסורין על אבי כלה.** וקמ"ל שאע"פ שנכסיו אסורין עליו מותר להשיא לו בתו אע"פ שיתחייב לזונה אחר כן ונמלא מהנהו: **גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו והא אמרו זן את אשתו ואת בניו וכו' ואם אמרת מוסר להשיא לו בתו.** כלומר אם הוא יכול לזון את בתו בעודה ברשותו שהוא חייב במזונותיה כ"ש שיוכל לזון אותה אחר שנשאה שמתחייב במזונות אשתו ומאי קמ"ל רב הונא: **וכבתו בוגרת.** דלא איהו קמסר לה אלא היא עצמה: **ומדעתה.** טעמא קא יהיב למילתיה כלומר מש"ה שרי דהא מדעתה היא דכיון שבגרה שוב אין לאביה רשות בה. אי נמי כי קאמר מדעתה למעוטי דעתו דתתן אאם עשאו שליח לדבר עמה על עסקי נשואין אסור דהא קא מהני ליה: **המדיר את בנו לת"ת.** האב הדירו שלא יהנה אביו ממנו כדי שלא יתבטל מת"ת: **מותר הכן למלאות לאביו חביות של מים ולהדליק לו את הנר.** דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דליכא בהו בטול לתורה לא אדייה. והכי מוכח הא פירושא בתוספתא דבכורות (פ"ו ה"ג) דתניא מעשה באחד שהלה בנו לת"ת והדירו מלעשות מלאכה והתיר לו יוסי ברבי למלאות לו חביות של מים ולהדליק לו את הנר: ירושלמי במס' ביכורים [פ"ג ה"ו] תני המדיר את בנו לת"ת מותר למלאות לו חביות של מים ולהדליק לו את הנר רבי יעקב בר חידי בשם רבי יוחנן אף ליקח לו חפצים מן השוק מה פליגין כאן באשה אם היה אדם מקויים עשו אותו כאשה כלומר דאשה ואדם מקויים אין דרכן ליקח חפצים מן השוק ואנן סהדי דאדעתא דהכי לא אדייה אבל איש שאינו מקויים כיון שדרכו לילך בשוק אפי' בהני אדייה: **מותר להשקות לו כוס של שלום.** כלומר מותר לשמשו בכוס של בית אבל אי נמי של בית המרחץ מפני דרכי שלום שהיה דרכן בכך. ומיהו דוקא [דהוי] האי כוס של מודר דלשמשו בכגון זה בלבד התירו דומיא דאידך דהמדיר את בנו לת"ת שהתירו לכן למלאות לאביו חביות מים משל אב: **אם עבדיו ואם שפחותיו הכנעניים.** כ"ל דבמזונות יתרים קאמר ואדר"ת קאי וה"ק ההוא ברייתא דשרי ר"ת בבהמה טמאה דהיינו מזונות יתרים כמו שפירשתי במשנתנו ליתיה דאפי' בהמה טמאה לפטומא עבידא ולמוכרה לעובדי כוכבים אבל בעבדיו ושפחותיו הכנעניים מיהא איתיה דאיהו למנקרותא עבידן כלומר לנקר הבית ולתשמיש בלבד. ואיכא דגרסי למנחרותא כלומר שאין עומדין לאכילה אלא לנחירה בעלמא שבשהן ממין מניחין אותן ואין אדם אוכלן: **מתני' נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב.** מפרש בגמרא: **גמ'** אי

נפשה וגופה לשמים. שאינה ראויה לאכילה לפיכך זן אותה דאינו מהנהו הנאה מרובה: **מוכרה לעובדי כוכבים.** ויאכל ליה בפיטומא: **גמ' על החתן.** שהחתן הוי מודר: **הרי מוסר לו שפחה לשמשו.** ואמאי מותר: **אלא בשנכסי האן אסורין אבל אבי כלה.** ואע"פ שהחתן מהנהו זון את כתו אפי' הכי משיא לו את כתו. ומשיב הש"ס משום הא לא צריך למימר דמותר להשיא את כתו: **דגדולה מזו אמרו.** בשנכסיו אסורים על המודר אמרינו זון את אשתו: **אע"פ וכו' ואם אמרת וכו'.** פשיטא דמותר דהא לא מהני כלל: **לעולם בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן.** ודקאמרת הרי מוסר לו שפחה לשמשו תרץ בכתו בוגרת עסקינן שיכול להשיאו ומדעת עצמה דהואיל ואינו משיא אלא מדעת עצמה לאו הנאה דקא מהני ליה אינו אלא הנאה מועטת: **תניא נמי הכי.** הנאה מועטת מותרת: **המדיר אם כנו.** מנכסיו אם לא ילמוד תורה: **מותר.** האב למלאות כו' שהנאה מרובה נדר הימנו ולא הנאה מועטת וזו הנאה מועטת היא: **כום של בית המרחץ.** הנאה מועטת היא: **למנחרותא עבידן.** לצורך עבודה עשויין ולא להתפטם: במאי

(א) גמ' אלא בשנכסי חתן:

מוסף רש"י

וכבתו בוגרת ומדעתה. דהיינו שאין לאביה רשות בה לא הוי הנאה גמורה ומולי האי לא היה מדעתו להדירו, ונרמקינן תנא נמי הכי המדיר את בנו וכו'. כלומר דלהנאה מועטת לא נתר אינש בדעתיה למיסר עליה כשעת הנדר (ראש"ה בשמו). המדיר בנו. שהדירו מנכסיו לפי שלא היה עוסק בתורה, מותר הכן באלו המעשים שעשה לו אביו, דלא הויא הנאה גמורה, והוא הדין למדיר אבירו מנכסיו, והאי דקתני המדיר בנו. מילתא דשכיחא קתני (שם).

תוספות

הרי מוסר שפחה לשמשו. דס"ד דאחיי בקטנה שנתת על ידו ואת אמרת דמותר להשיא כתו הא פשיטא דאסור: בבתו בוגרת דמדעתה. וקמ"ל אף על גב שהוא מדבר עמה ומשיא עצה לה להנשא לו הנאת דבור לא מקרי הנאה:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com